

ΑΡΧΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ 25.10.2009

«Να λάβουμε υπ όψιν τις ζωές των μεταναστών»

Της Αλεξανδρας Κοροξενιδη

Προσεγγίζοντας την πύλη του Βραδεμβούργου από την εντυπωσιακή Ούντερ ντεν Λίντεν, τη μεγαλύτερη σε μήκος λεωφόρο του Βερολίνου, η θέα μιας εγκατάστασης που υψώνεται λίγα μέτρα πίσω από τη θρυλική πύλη εκπλήσσει το βλέμμα - είναι μία εικόνα πολύ ανθρώπινη μέσα σ' ένα περιβάλλον χαρακτηριστικά αυστηρό.

Εδώ, στην καρδιά της Ευρώπης αλλά και του διοικητικού κέντρου του Βερολίνου, σε μία χώρα που ακόμα αναμετρείται με τις ενοχές της, η εγκατάσταση με τις εννέα αναποδογυρισμένες βάρκες σφηνωμένες σε έναν σταυροειδή σκελετό ύψους 13 μέτρων σπάει την υπόκωφη ένταση που προκαλεί το φορτίο της ιστορίας και μιλά για το δύσκολο ταξίδι του ξεριζωμού που ακολουθούν οι μετανάστες στην πορεία τους για τη Δύση.

Το «At Crossroads» (Στο Σταυροδρόμι) είναι το τρίτο μέρος μια τριλογίας γλυπτικών εγκαταστάσεων της καλλιτέχνιδος Καλλιόπης Λεμού που ξεκίνησε το 2006 στην Ελευσίνα με το έργο «Πορθμεία» και συνεχίστηκε στην Κωνσταντινούπολη με το «Κύκλιο Ταξίδι» το 2007. Πρόκειται για ένα σπονδυλωτό έργο που αναφέρεται στην έννοια της μετάβασης αλλά και ειδικότερα, στην περιπέτεια και την κακουχία των μεταναστών που αγωνίζονται να φθάσουν στη Δύση. Κοινό στοιχείο και στις τρεις εγκαταστάσεις οι βάρκες - όλες τους πραγματικές βάρκες που έχουν χρησιμοποιηθεί για τη μεταφορά λαθρομεταναστών από τα παράλια της Τουρκίας στην Ελλάδα και τις οποίες η Λεμού βρήκε εγκαταλελειμμένες στις ακτές της Χίου (ο τόπος καταγωγής της) και της Μυτιλήνης.

Μόνιμη θέση

Η παρουσίαση του τελευταίου αυτού μέρους στο Βερολίνο γίνεται στο πλαίσιο των επίσημων εκδηλώσεων για την 20ή επέτειο της Πτώσης του Τείχους και την επέτειο για την επανένωση της Γερμανίας. Αξιοσημείωτο είναι ότι, όπως σημειώνουν οι διοργανωτές, για πρώτη φορά δίδεται ο χώρος γύρω από την πύλη του Βραδεμβούργου για την τοποθέτηση έργου τέχνης. Σε αυτό συνέβαλε η θερμή υποστήριξη του έργου από την Ακαδημία Καλών Τεχνών (Akademie der Kunst), ο κυρίως οργανωτικός φορέας μαζί με το Ελληνικό Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (ΙΜΕΠΟ) στην Αθήνα το οποίο μάλιστα χρηματοδοτεί μέρος της πολυέξοδης αυτής παραγωγής. Το έργο θα βρίσκεται στη συγκεκριμένη θέση έως το τέλος Οκτωβρίου αλλά το 2010 θα εγκατασταθεί μόνιμα σε άλλο σημείο του Βερολίνου.

Η Ακαδημία υποστήριξε το έργο και για λόγους πολιτικούς, προβάλλοντας σε αυτό την πολιτική της τοποθέτηση εναντίον μιας «κλειστής Ευρώπης».

Βιωματικό έργο

Για την ίδια την Καλλιόπη Λεμού όμως η πολιτική παράμετρος του έργου δεν ήταν ποτέ το κυρίως ζητούμενο. «Η προσέγγισή μου είναι περισσότερο ανθρωπιστική και όχι πολιτική. Το γλυπτό αυτό το αντιλαμβάνομαι ως μία αφύπνιση συνειδήσεων. Θα ήθελα να ευαισθητοποιήσει τον κόσμο ώστε να

Απόρρητο

δει τους μετανάστες μ' ένα μάτι πιο ζεστό. Δεν μπορώ να προσφέρω λύσεις στο πρόβλημα της μετανάστευσης, θεωρώ όμως ότι τουλάχιστον είναι ηθική μας υποχρέωση να λάβουμε υπ' όψιν τις ζωές των μεταναστών», λέει η Καλλιόπη Λεμού.

Αυτή η συναισθηματική προσέγγιση διαπνέει όλο το φάσμα της δουλειάς της αφού όπως λέει η ίδια, το έργο της είναι «βιωματικό». Δεν είναι εξάλλου τυχαίο, ότι με κάποιον έμμεσο τρόπο, το τι σημαίνει ξεριζωμός ή μετανάστευση το έχει νιώσει και η ίδια. Καταρχήν, μέσα από τις διηγήσεις των παππούδων της που έφθασαν στην Ελλάδα με τη Μικρασιατική καταστροφή και έπειτα όταν ο καπετάνιος-πατέρας της (η Λεμού κατάγεται από την εφοπλιστική οικογένεια Νικολού της Χίου και είναι παντρεμένη με τον εφοπλιστή Χρήστο Λεμό) έλειπε μήνες στα μακρινά ταξίδια της θάλασσας. Η εγκατάσταση της Λεμού στο Λονδίνο σε ηλικία είκοσι ετών ήταν και αυτή ένα είδος «αποχωρισμού» από την πατρίδα.

Η έννοια του ταξιδιού και της μετάβασης εμφανίζεται στη δουλειά της ήδη από την πρώτη ατομική έκθεση της Λεμού στην Ελλάδα που έγινε στη Σύρο το 2006. Ακολουθεί η εν λόγω τριλογία. Στην Ελευσίνα, πέντε βάρκες τοποθετούνται κατακόρυφα σχηματίζοντας ένα κλοιό και με το εσωτερικό τους στραμμένο προς τα έξω. Τα ταλαιπωρημένα ξύλινα σκαριά είναι μία μεταφορά για το πληγωμένο ανθρώπινο σώμα. Τόπος του αρχαίου μύθου της Δήμητρας και της Περσεφόνης, η Ελευσίνα γίνεται ο πλέον κατάλληλος τόπος για να φιλοξενήσει ένα έργο που μιλάει για το «ταξίδι» και τον κύκλο της ζωής.

Εναν χρόνο μετά, η εγκατάσταση «Κύκλιο Ταξίδι» στην Κωνσταντινούπολη (στο Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Santralistanbul στο Πανεπιστήμιο Μπιλγκί) εκφράζει την ελπίδα και τη συνεργασία.

Στο έργο του Βερολίνου, οι εννέα βάρκες είναι τοποθετημένες παράλληλα με την πύλη του Βραδεμβούργου και όχι με φορά που να τη διατρέχει. Το άγαλμα της Νίκης στην κορυφή της πύλης έχει την πλάτη γυρισμένη προς την εγκατάσταση. «Οι μετανάστες δεν έχουν ενσωματωθεί στον νέο τους προορισμό. Σαν τα ψάρια μέσα στα δίκτυα, βρίσκονται παγιδευμένοι σ' έναν γεωμετρικό, σκελετό, σύμβολο της τάξης και της λογικής της Δύσης», εξηγεί η Λεμού.

Ο ρόλος της τέχνης

Όπως συνέβη και στα υπόλοιπα μέρη της τριλογίας, ο ίδιος ο τόπος αποτελεί μέρος της σύλληψης του έργου. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τις μεγάλες διαστάσεις των έργων της είναι ο λόγος που η Λεμού δεν έχει παρουσιάσει τη δουλειά της σε γκαλερί.

«Η τριλογία καταλήγει εδώ στο σταυροδρόμι της Ευρώπης, σε μία χώρα που είναι ισχυρή και η οποία είχε ανέκαθεν πολλούς μετανάστες. Εδώ είναι που αποφασίζεται το μέλλον αυτών των ανθρώπων», λέει η Καλλιόπη Λεμού. Το «At Crossings» αποπνέει μια ατμόσφαιρα σιωπηλού δράματος και μιλά για τη σημασία της διαφύλαξης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Το τι συνεπάγεται αυτό σε πολιτικούς όρους παραμένει ένα δυσεπίλυτο θέμα. Η τέχνη προσφέρει τη δική της, αφαιρετική ανάγνωση προκαλώντας σκέψεις και συναισθήματα.

Γερμανικό λεύκωμα

Η τριλογία της Καλλιόπης Λεμού ξετυλίγεται μέσα από μια φωτογραφική έκθεση στο φουαγιέ της Ακαδημίας Καλών Τεχνών του Βερολίνου.

Μέσα στο 2010 αναμένεται από τον γερμανικό εκδοτικό οίκο Steidl το βιβλίο «Crossings» (Τέμνουσες Διαδρομές) που καταγράφει τα έργα και αναλύει σχετικά θέματα. Μεταξύ των συγγραφέων είναι οι Παύλος Ελευθεριάδης, λέκτορας της Ευρωπαϊκής Συνταγματικής Θεωρίας στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, Thomas Pogge, καθηγητής Φιλοσοφίας στο πανεπιστήμιο Γιέηλ, Arthur Danto, ιστορικός τέχνης και φιλόσοφος και Andrew Lambirth κριτικός τέχνης στο βρετανικό περιοδικό The Spectator.

Απόρρητο

Για περισσότερη αρθρογραφία, γίνετε συνδρομητής στην έντυπη Καθημερινή. (<https://subscription.kathimerini.gr/>)

Δεν τυπώνω. Πόστατε το περιβάλλον.